

*Литвинко О. А.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов**Сумського національного аграрного університету*

МОРФОЛОГІЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ-ІМЕННИКІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню морфологічного способу творення термінів-іменників сучасної англійської юридичної терміносистеми. Дослідження становлення і розвитку професійних термінів, їх семантичних особливостей та дериваційних процесів має велике значення для опису мовних систем та вивчення специфіки їх функціонування. На часі сфера термінології відкрита до активної дослідницької діяльності з огляду на динамічний розвиток науки і техніки, збільшення обсягу професійної інформації, процеси інтеграції, посилення ролі термінотворення. Лінгвісти фокусують увагу на вивченні терміносистем певних галузей, аналізуючи особливості утворення термінів та їх функціонування у системі мови.

Слід зазначити, що на сучасному етапі юридична термінологія набуває особливого значення завдяки посиленню інтеграції країн та міжнародних зв'язків. Англійська юридична термінологія зараз є глобальним явищем через поширення юридичної англійської мови як домінуючої мови міжнародного бізнесу, а також її ролі як юридичної мови в межах Європейського Союзу. Юридична термінологічна лексика функціонує у документах, угодах, правознавчих рекомендаціях, вимогах та положеннях. Феномен термінотворення є особливо важливим для сучасної юридичної термінології, що пояснюється написанням і прийняттям останнім часом великої кількості нових законів.

Об'єкт нашого аналізу – сучасна англійська юридична терміносистема, предмет дослідження – морфологічний спосіб творення термінів-іменників зазначеної термінологічної системи.

Аналіз юридичних термінів свідчить про те, що у сучасній англійській юридичній термінології домінуючу роль відіграють іменники. Вочевидь це корелює з їх номінативною функцією, що сприяє позначенню предметів та явищ. Слід зазначити, що морфологічний спосіб творення термінів-іменників полягає у поєднанні афіксів зі словотвірною основою.

Вивчення словотвірних особливостей юридичної термінологічної лексики дає можливість дійти висновку, що дериваційні процеси у терміносистемі представлені переважно суфіксальними утвореннями – 32%. Особливу продуктивність при утворенні юридичних субстантивних термінів виявляють суфікси: *-ee, er, -or, -ment, -ation, -ion, -ity, -ability, -ibility*.

Префіксальний спосіб творення англійських юридичних термінів посідає незначне місце – 9%. Завдяки зазначеному способу відбувається модифікація основи, до якої приєднується префікс. У роботі ідентифіковано наступні продуктивні префікси: *co-, counter-, de-, dis-, non-*.

Теоретичне значення даного дослідження визначається його внеском у загальну теорію терміна і термінологію. Результати дослідження доповнюють наукові знання про специфіку термінологічної номінації та основні процеси

термінотворення у сучасній англійській юридичній терміносистемі.

Ключові слова: термінологічна система, юридичний термін, морфологічна структура, афікс, суфіксальний спосіб, префіксальний спосіб.

Постановка проблеми. Юридична термінологія як предмет дослідження – це сучасна терміносистема, яка нині продовжує розвиватись. З огляду на це, вивчення загальних тенденцій її розвитку, дослідження дериваційного потенціалу, зокрема продуктивності словотвірних типів, є актуальним як у теоретичному, так і в практичному плані. Сучасна англійська юридична термінологія є особливим прошарком лексики, який постійно модифікується, удосконалюється та виступає засобом професійної комунікації. Ця динамічна система характеризується певною специфікою функціонування її складових. Зміст окремої термінологічної одиниці визначає її місце у системі, обумовлює зв'язки і корелює з її іншими елементами.

Актуальність роботи визначається провідною роллю сучасної англійської юридичної терміносистеми в англомовній фаховій комунікації. Необхідність дослідження підсилюється тим фактором, що юридична термінологія зараз є глобальним феноменом через поширення юридичної англійської мови як домінуючої мови міжнародного бізнесу, а також її ролі як юридичної мови на теренах Європейського Союзу.

У умовах інтеграції світової спільноти існує необхідність розширення міжнародних контактів юридичного характеру як на рівні урядів різних країн, так і на рівні повсякденної ділової комунікації. Потреба такого спілкування мотивує до створення умов для правового регулювання великої кількості юридичних документів міжнародного та внутрішнього тину. Отже, особливої значущості набуває лінгвістичний фактор у сфері співробітництва та розвитку взаємовідносин між Україною та країнами Європейського Союзу.

Динамічна тенденція до взаємодії та взаємозалежності окремих правових систем вказує на необхідність більш глибокого та детального вивчення юридичної мови адміністративно-правових документів і, у свою чергу, зумовлює розвиток і поповнення сучасної англійської юридичної терміносистеми.

Доцільно зазначити, що комплексне дослідження морфологічного способу творення юридичних термінів-іменників на сучасному етапі носить характер лакуни. Вочевидь у зазначеній терміносистемі іменники представлені у великій кількості, а це вимагає створення особливого наукового підходу до їх вивчення.

Матеріалом дослідження слугував корпус професійної лексики обсягом 3000 лексичних одиниць, відібраних методом

суцільної вибірки з лексикографічних джерел (тлумачних юридичних словників; перекладних словників юридичних термінів) та з періодичних видань у галузі юриспруденції. Загальний обсяг опрацьованого матеріалу – близько 5000 сторінок тексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спостереження за розвитком терміносистем певних галузей, опис їх нових засобів позначення, стандартизація та поповнення термінологічної лексики на сучасному етапі є одним із головних завдань лінгвістики в галузі термінології. Швидке збільшення обсягів спеціальної інформації у різних галузях науки і техніки неодмінно пов'язане з кількісним зростанням і якісним удосконалюванням термінологічних одиниць.

Дослідження загальних тенденцій розвитку терміносистем, визначення природи термінів як знаків спеціальних понять, виявлення дериваційного потенціалу термінологічної лексики – постійно привертає увагу багатьох дослідників. На часі лінгвісти фокусують увагу на систематизації та стандартизації термінології певних науково-технічних галузей і дослідженні особливостей утворення та функціонування термінологічних систем у загальній системі мови. Вивчаються питання термінології окремих галузей: юридичної термінології – Бабятинська Ю., Гусейнова К. [1], економічної – Гумовська І. [2], медичної термінології – Рябоконт Н. [3], термінології комп'ютерних технологій – Кізиль М. [4], авіаційної термінології – Межжеріна Г. [5] термінології автомобільної індустрії – Шуневич Б. [6], геодезичної термінології – Грибнік Ю. [7], прикордонної термінології – Єсипенко Н., Янковець О. [8]. Дослідники з'ясовують логічні та лінгвістичні параметри ідентифікації термінів, намагаються відокремити їх від слів загальної мови, вивчити лексико-структурні аспекти певної термінологічної лексики.

Слід зазначити, що багато сучасних досліджень присвячено проблемам творення термінів. Але, незважаючи на вагомий досягнення у вивченні процесів термінотворення у сучасній лінгвістиці (Ніколаєва Т. [9], Рогов Л. [10], Демчук Т. [11], Конопляник Л. [12], Стрілець В. [13], Фесенко І. [14], Тимошук Н. [15] та ін.), немає єдиного загальноприйнятого розуміння цього феномена, чим і обумовлена актуальність проведеного дослідження.

Мета статті полягає у вивченні специфіки морфологічного способу творення термінів-іменників сучасної англійської юридичної терміносистеми.

Виклад основного матеріалу. Дослідження морфологічної структури юридичної термінологічної лексики дозволяє дійти висновку, що у зазначеній терміносистемі превалюють терміни-іменники. Це обумовлено їх номінативною функцією позначення предметів та явищ юридичного термінологічного поля.

Морфологічний спосіб термінотворення полягає у поєднанні афіксів зі словотвірною основою. Це найбільш активний спосіб словотвору, бо саме основи та афікси несуть основне словотвірне навантаження, оскільки в морфологічній структурі терміна, утвореного шляхом афіксації, органічно закладені основи структурної систематизації, які мають першочергове значення для термінології, бо дають можливість простежити зміни в семантиці слова, пов'язані з додаванням до твірної основи так званих формальних показників – суфіксів та афіксів [16, с. 13].

Вивчення словотвірних особливостей юридичної термінологічної лексики дає можливість дійти висновку, що дерива-

ційні процеси у терміносистемі представлені переважно суфіксальними утвореннями – 32%. Суфіксальне термінотворення полягає у поєднанні суфіксів зі словотвірною основою.

Субстантивні терміни утворюються за наступними моделями.

Модель 1. *V+ -ee*. Пор.

- *to assign «призначити» – assignee « правонаступник»;*
- *to grant «давати дотацію» – grantee «грантоотримувач»;*
- *to promise «обіцяти» – promisee «обіцянка»;*
- *to trust «довіряти» – trustee «довірена особа».*

Модель 2. *V+ -er, -or*. Пор.

- *to administrate «адмініструвати» – administrator «адміністратор»*
- *to bear «нести» – bearer «носії»;*
- *to bind «зв'язати» – binder «палітурник»;*
- *to trespass «зловживати» – trespasser «зловживач».*

Модель 3. *V+ -ment*. Пор.

- *to assign «призначити» – assignment «призначення»;*
- *to attach «арештовувати» – attachment «накладення арешту»;*
- *to bail «вносити заставу» – bailment «застава»;*
- *to employ «наймати» – employment «працевлаштування»;*
- *to infringe «порушувати» – infringement «порушення»;*
- *to pay «заплатити» – payment «оплата».*

Модель 4. *V+ -ation, -ion*. Пор.

- *to access «мати доступ» – accession «доступ»;*
- *to consider «вважати» – consideration «міркування»;*
- *to extort «вимагати» – extortion «вимагання»;*
- *to organize «організовувати» – organization «улаштування»;*

- *to possess «володіти» – possession «володіння»;*

- *to reject «мати доступ» – rejection «доступ».*

Модель 5. *A+ -ity, -ability, -ibility*. Пор.

- *active «активний» – activity «активність»;*
- *available «доступний» – availability «наваність»;*
- *liable «відповідальний» – liability «відповідальність»;*
- *productive «продуктивний» – productivity «продуктивність»;*
- *secure «певний» – security «безпека».*

Префіксальний спосіб творення англійських юридичних термінів-іменників посідає незначне місце і становить 9%. Префіксальним термінотворенням вважаємо спосіб утворення термінологічних одиниць за допомогою префіксів. В юридичній терміносистемі виокремлюємо наступні моделі.

Модель 1. *de+ N*. Пор.

- *formation «утворення» – deformation «деформація»;*
- *moralization «моралізування» – demoralization «деморалізація»;*
- *nazification «нацифікація» – denazification «денацифікація»;*
- *popularization «популяризація» – depopularization «депопуляризація».*

Модель 2. *dis+ N*. Пор.

- *function «функціонування» – disfunction «порушення роботи»*
- *honour «честь» – dishonour «безчестя»;*
- *orientation «орієнтація» – disorientation «дезорієнтація»;*
- *solution «резолуція» – dissolution «ліквідація».*

Модель 3. co-+ N. Пор.

• *insurance* «страхування» – *coinsurance* «співстрахування»;

• *taker* «виробник» – *cotaker* «співучасник».

Модель 4. counter-+ N. Пор.

• *act* «дія» – *counteract* «протидія»;

• *claim* «позов» – *counterclaim* «зустрічний позов»;

• *offer* «пропозиція» – *counteroffer* «зустрічна пропозиція»;

• *part* «частина» – *counterpart* «копія».

Модель 5. non-+ N. Пор.

• *conformist* «конформіст» – *nonconformist* «дисидент»;

• *sense* «глузд» – *nonsense* «абсурд».

Слід зазначити, що вихідний термін та його префіксальний похідний належать до однієї частини мови.

Висновки. Нами було виявлено, що у сучасній англійській юридичній терміносистемі превалюють терміни-іменники. Це обумовлено їх номінативною функцією позначення предметів та феноменів юридичного термінологічного поля. Аналіз словотвірних особливостей юридичної термінологічної лексики дає можливість дійти висновку, що дериваційні процеси у терміносистемі представлені переважно суфіксальними утвореннями – 32%. Як підсумок вищевикладеного, зазначимо, що особливу продуктивність при утворенні юридичних термінів-іменників виявляють суфікси: *-ee, er, -or, -ment, -ation, -ion, -ity, -ability, -ibility*. Префіксальний спосіб творення англійських юридичних термінів-іменників посідає незначне місце і становить 9%. Серед продуктивних префіксів виокремлюємо *de-, dis-, co-, counter-, non-*. Юридична термінологічна підсистема продовжує розвиватись, викликаючи постійні зміни термінологічного складу лексики. Деривація є рушійною силою термінотворення.

Перспективою нашого дослідження є аналіз конверсійних утворень сучасної англійської юридичної терміносистеми.

Література:

1. Бабятинська Ю., Гусейнова К. Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2020. № 44. С. 186–188.
2. Гумовська І.М. Аспекти взаємодії юридичної та економічної термінології. *Наукові записки національного університету «Острозька академія».* 2017. Вип. 67. С. 96–99.
3. Рябоконт Н. Особливості Перекладу Медичних Аббревіатур. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка.* 2018. Т. 7(321). С. 123–130.
4. Кізіль М. Аббревіатури та скорочення в сфері комп'ютерних технологій англійської мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Термінознавство.* 2015. Т. 3. С. 282–287.
5. Межжеріна Г. Структурні типи англійських авіаційних термінів-аббревіатур в аспекті перекладу. *Термінологічний вісник.* 2019. Т. 5. С. 374–379.
6. Шуневич Б. Особливості побудови аббревіатур і скорочень англійських термінів автомобільного транспорту. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Термінознавство.* 2016. Т. 6. С. 289–293.
7. Грибнік Ю. Скорочення та аббревіатури в англійській геодезичній термінології. *Науковий вісник ДППУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки».* Мовознавство. 2016. Т. 1(5). С. 80–83.

8. Єсипенко Н., Янковець О. Словотвірні суфікси англійських термінів прикордонної сфери: фонетичний та семантичний аспект. *Науковий вісник ХДУ серія: Германська та міжкультурна комунікація.* 2020. Вип. 2. С. 14–20.
9. Ніколаєва Т. Функціональні особливості використання аббревіації у термінології міжнародних відносин і дипломатії у сучасній англійській мові. *Закарпатські філологічні студії.* 2021. Т. 17 (1). С. 154–157.
10. Рогач Л. Способи термінотворення у англійській термінологічній галузі виноробства. *Збірник наукових праць «Сучасні дослідження з іноземної філології».* 2015. Вип. 13. С. 169–174.
11. Демчук Т. Структурно-семантичний аналіз термінів кіномистецтва в англійській мові. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах.* 2017. Вип. 33–34. С. 17–24.
12. Конопляник Л. Основні способи творення англійської науково-технічної термінології (на прикладі фізичних термінів). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : зб. наук. праць.* 2014. Вип. 19. С. 148–152.
13. Стрілець В., Андрієнко В. Структурні моделі англійських багатокомпонентних термінів нафтогазової галузі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2019 № 38 том 2. С. 140–142.
14. Фесенко І., Сивачук О. Англійська комп'ютерна термінологія: структурні особливості та способи творення. *Нова філологія.* 2021. Вип. 84. С. 248–254.
15. Тимошук Н. Телескопізм сучасної англійської мови: дефініція та типологія. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжсвізівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.* 2022. Вип. 47. Т. 4. С. 115–118.
16. Бондаренко Г. Морфологічні способи творення галузевих термінів на позначення понять лінгвістики. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* 2020. Том 31 (70) № 4 Ч. 1. С. 12–17.

Lytvyenko O. The morphological way of noun term formation of modern English legal terminology

Summary. This article focuses on the problem of morphological method of noun term formation of modern English legal terminology. The study of the formation and development of professional terms, their semantic features and derivational processes is of great importance for the description of language systems and the study of the specifics of their functioning. Currently, the field of terminology is open to active research activities in view of the dynamic development of science and technology, the increase of professional information, integration processes, and importance of the role of term formation. Linguists focus attention on the study of term systems of certain fields, analyzing the peculiarities of term formation and their functioning in the language system.

It should be noted that at the current stage, legal terminology is gaining special importance due to the strengthening of the integration of countries and international relations. Now English legal terminology is a global phenomenon due to the spread of legal English as the dominant language of international business, as well as its role as a legal language within the European Union. Legal terminology functions in documents, agreements, legal recommendations, requirements and regulations. The phenomenon of term formation is

particularly important for modern legal terminology, which is explained by the recent writing and adoption of a large number of new laws.

The object of our analysis is the modern English legal terminological system, the subject of research is the morphological way of noun term formation of the specified terminological system.

The analysis of legal terms shows that nouns play a dominant role in modern English legal terminology. Obviously, it is related to their nominative function, which contributes to the designation of objects and phenomena. It should be noted that the morphological way of noun term formation means combining affixes with a word-forming base.

The study of word-forming features of the legal terminological lexicon makes it possible to come to the conclusion that derivational processes in the term system are mainly represented

by suffix formations – 32%. Suffixes: *-ee, er, -or, -ment, -ation, -ion, -ity, -abiliti, -ibility* show special productivity in the formation of legal substantive terms.

The prefix method of formation of English legal terms occupies an insignificant place – 9%. The modification of the base to which the prefix is attached occurs thanks to this specified method. The following productive prefixes: *co-, counter-, de-, dis-, non-* are identified in the work.

The theoretical value of this study is determined by its contribution to the general theory of term and terminology. The results of the research supplement scientific knowledge about the specifics of terminological nomination and the main processes of term formation in modern English legal terminology system.

Key words: terminological system, legal term, morphological structure, affix, suffix method, prefix method.